

Institut za medije Crne Gore
Montenegro Media Institute

ISTRAŽIVANJE

PROCJENA UTICAJA I USPJEŠNOSTI
OBUKE

U

ORGANIZACIJI I POSREDSTVOM
INSTITUTA ZA MEDIJE CRNE GORE

- Januar 2005 . -

UVOD

Od početka 2002. godine, kada je Institut za medije CG počeo da se sistematično i kontinuirano bavi stručnom obukom novinara i ostalih medijskih profesionalaca u Crnoj Gori, pa do kraja 2004. godine, Institut je organizovao **82 treninga** u Podgorici i u nekoliko drugih većih crnogorskih gradova, kojima je prisustvovalo **588 medijskih profesionalaca**. Većina je pohađala samo jedan trening, a 75 je to učinilo dva ili više puta tokom 2002., 2003. i 2004. godine.

U nešto dužem periodu (i tokom 2000. i 2001. g.), posredstvom Instituta je stručnoj obuci u inostranstvu prisustvovalo **109 medijskih profesionalaca** (uglavnom novinara) iz Crne Gore. Većina (79) je pohađala samo jednu od formi obuke u inostranstvu.

Kakav je kvalitet proizašao iz navedenih brojki, odnosno da li je stručna obuka u organizaciji i posredstvom Instituta za medije Crne Gore bila uspješna i u čemu se ogleda ta **uspješnost i uticaj**?

Cilj istraživanja koje je sproveo IMCG je da odgovori djelimično na postavljena pitanja, oslanjajući se, prvenstveno, na **procjene polaznika obuke**, tj. novinara i ostalih medijskih profesionalaca u Crnoj Gori koji su samoinicijativno, na sugestiju pretpostavljenih ili na nagovor kolega pohađali neki do oblika stručnog usavršavanja u organizaciji ili posredovanje (kada je o inostranstvu riječ) IMCG.

Metodologija

Uticaj i uspješnost obuke u organizaciji IMCG procjenjivali smo na dva načina, od kojih je jedan baziran na anonimnim evaluacijama samih polaznika obuke, koje su iznošene neposredno nakon okončanja stručnog usavršavanja, dok su utisci još bili svježi, a drugi na anketiranju **slučajnog ali reprezentativnog uzorka** polaznika obuke.

U prvom slučaju istraživanjem su obuhvaćena 460 polaznika 52 treninga, organizovanih od početka 2002. do kraja 2004. godine u Podgorici (prostorije IMCG) ili u nekom od opštinskih centara u Crnoj Gori. Istraživanje je bazirano na statističkoj obradi anonimnih odgovora polaznika na tri pitanja koja se tiču obuke koju su pohađali.

U drugom slučaju, projektovani uzorak je bio 100 polaznika stručne obuke u Crnoj Gori i inostranstvu (80 - Crna Gora, 20 - inostranstvo), dok je realizovani bio 85. Uzorak je bio slučajan i reprezentativan. Stratifikacija je izvršena po mjestu održavanja obuke (Crna Gora, inostranstvo) i po profesionalnom profilu polaznika obuke. U realizovanom uzorku je bio 61 novinar, 11 medijskih profesionalaca tehničke struke, četiri (4) fotoreportera, tri (3) zaposlena u medijskim službama marketinga, dok je šest (6) medijskih profesionalaca svrstano u »razno«.

Anketiranje je obavljeno u periodu od 08. do 28. decembra, posredstvom telefona, elektronske pošte i u direktnim kontaktima.

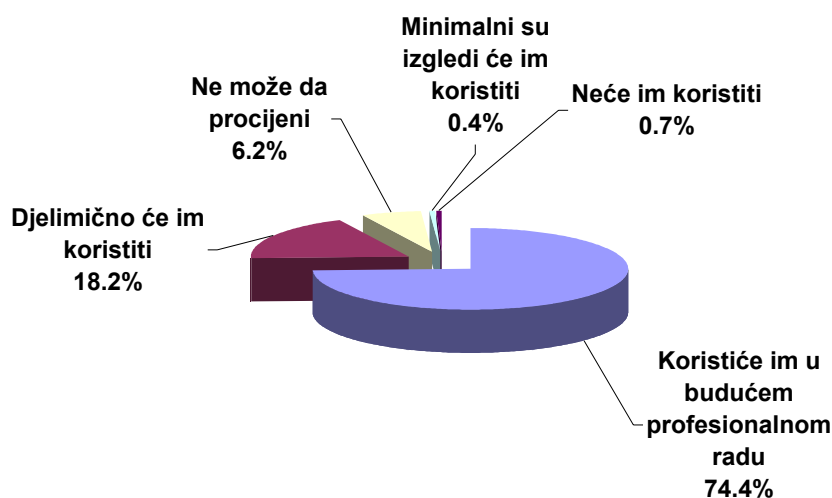
Procjena neposredno nakon obuke

Standardni Institutov upitnik za procjenu uspješnosti koji su anonimno popunjavali polaznici neposredno nakon treninga sadrži više pitanja, od kojih je tri bilo moguće iskoristiti za potrebe ovog istraživanja zbog toga što su zatvorenog tipa:

1. Da li je obuka ispunila vaša očekivanja;
2. Da li će vam znanje koje ste stekli na obuci koristiti u budućem radu;
3. Da li biste savjetovali kolegama da pohađaju ovakvu obuku?

Od 460 novinara i ostalih medijskih profesionalaca, polaznika stručne obuke koji su popunjavali standardni Institutov **evaluacioni upitnik**, svi su odgovorili na prvo pitanje. Da je obuka u potpunosti ispunila njihova očekivanja reklo je 70.7 odsto (326), 22.3 odsto (103) je reklo da su njihova očekivanja djelimično ispunjena, 3.9 odsto (18) nije moglo da procijeni, 1.9 odsto (devet) je navelo da su njihova očekivanja neznatno ispunjena, a 0.8 (četiri) da im se očekivanja nijesu uopšte ispunila.

Na drugo pitanje je odgovorilo 450 polaznika obuke i od toga je više od dvije trećine ili 335 kazalo da će im novostečeno znanje koristiti u budućem profesionalnom radu. U narednom grafikonu su predstavljeni u procentima različiti varijeteti odgovora na pitanje: *Da li će vam znanje koje ste stekli na obuci koristiti u budućem radu?*

Odgovore na treće pitanje iz evaluacionog upitnika je ponudilo 356 polaznika, a 90.4 odsto je kazalo da bi svojim kolegama bez ikakve zadržke savjetovali da pohađaju stručnu obuku koju su oni upravo prošli, 5.3 odsto je navelo da bi vjerovatno to učinili, 1.9 odsto je bilo krajnje neodlučno, dok je 1.9 (sedam) reklo da to uopšte ne bi uradilo.

Procjena s vremenske distance

Anketiranim polaznicima stručne obuke u periodu 2002. – 2004. godina, bilo je ponuđeno da se sjetite koliko su puta pohađali obuku u organizaciji ili posredstvom IMCG. Njih 43.5 odsto je navelo da su stručnu obuku pohađali jednom, 37.6 odsto anketiranih je kazalo da su se više puta profesionalno usavršavali, dok je 17.6 odsto izbjeglo da odgovori na postavljeno pitanje.

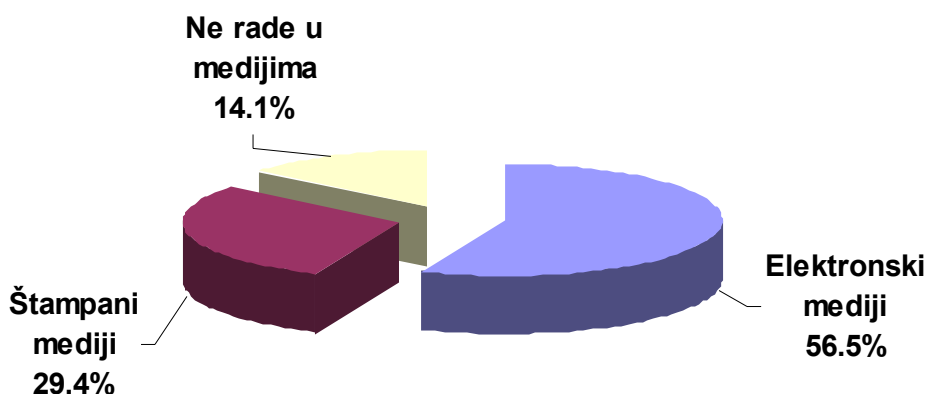
Samo jedan ispitanik je otvoreno priznao da ne može da se sjeti da li je jednom ili više puta bio na stručnom usavršavanju u organizaciji ili posredstvom IMCG.

Najveći postotak anketiranih (63.5 odsto) se stručno usavršavalo u IMCG u Podgorici, a 36.5 odsto je pohađalo neku od radionica ili in-house treninga koje je Institut organizovao u saradnji sa lokalnim partnerima u većim mjestima u unutrašnjosti Crne Gore.

U inostranstvu se jednom ili više puta usavršavalo 24.7 odsto anketiranih novinara i ostalih medijskih profesionalaca.

Od ukupnog broj anketiranih, više od polovine (54.1) su žene.

Na grafikonu koji slijedi prikazano je gdje su radili polaznici stručne obuke u vrijeme istraživanja koje je sproveo Institut:

Od anketiranih polaznika stručne obuke koji rade u elektronskim medijima žene su u većini (58.7 odsto). Ostatak anketiranih žena radi u štampi (26.1 odsto) ili se bave nekim poslom van medija (15.2 odsto).

Od muškaraca iz grupe ispitanika 53.8 odsto sada radi u elektronskim medijima, 33.3 odsto u štampi, a 12.8 odsto van medija.

Obučeni da (ne)rade

U vrijeme anketiranja 47.1 odsto ispitanika je radilo poslove za koje su obučavani, dok je 36.5 odsto reklo da se sada samo djelimično bavi poslom za koji su trenirani. Među ispitanicima je 16.5 odsto onih koji se sada uopšte ne bave poslom za koji su obučavani.

Postotak onih koji sada obavljaju poslove za koje su se stručno usavršavali veći je među anketiranim ženama nego muškarcima: 50.0 odsto žena i 43.6 odsto muškaraca je afirmativno odgovorilo na pitanje: »*Da li se sada bavite poslom za koji ste obučavani?*«

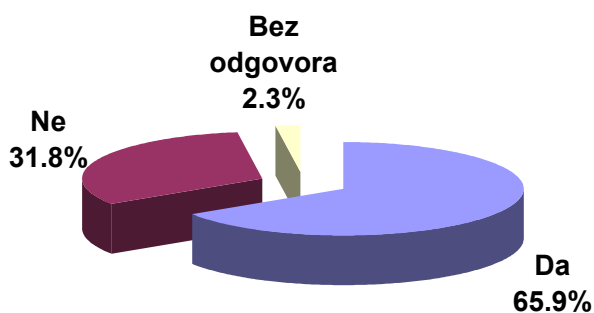
U grupi anketiranih žena, procentualno je više onih koje se sada ne bave poslom za koji su se stručno usavršavale nego što je to slučaj sa anketiranim muškarcima (19.6 – 12.8 odsto).

Proporcija je promijenjena u korist muškaraca (43.6 – 30.4 odsto) u grupi ispitanika koji se sada »djelimično« bave poslom za koji su obučavani u organizaciji ili posredstvom Instituta.

Poslom za koji su obučavani sada se bavi 56.3 odsto ispitanika koji rade u elektronskim medijima (radio i televizija) i 44.0 odsto anketiranih koji rade u štampanim medijima. Da se sada samo »djelimično« bavi poslom za koji su profesionalno usavršavani navelo je 40.0 odsto anketiranih koji rade u štampanim medijima i 39.6 odsto ispitanika koji rade u elektronskim medijima.

Medumedijska pokretljivost

Na narednom grafikonu se može vidjeti da je većina onih koji su se stručno usavršavali nastavila da radi u medijima u kojima su bili tokom obuke:

Pokretljivost je izraženija kod žena nego kod muškaraca: 39.1 odsto anketiranih žena i 23.1 odsto anketiranih muškaraca je navelo da sada ne rade u istom mediju u kome su radili u vrijeme stručnog usavršavanja.

Veću pokretljivost su ispoljili polaznici stručne obuke iz štampe nego oni iz elektronskih medija. Samo 18.8 odsto ispitanika iz elektronskih medija je navelo da sada ne radi u istom mediju u kome su radili u vrijeme pohađanja obuke, dok je, u međuvremenu, medij promijenilo 36.0 odsto onih koji su u vrijeme stručnog usavršavanja bili radno angažovani u nekom od štampanih medija.

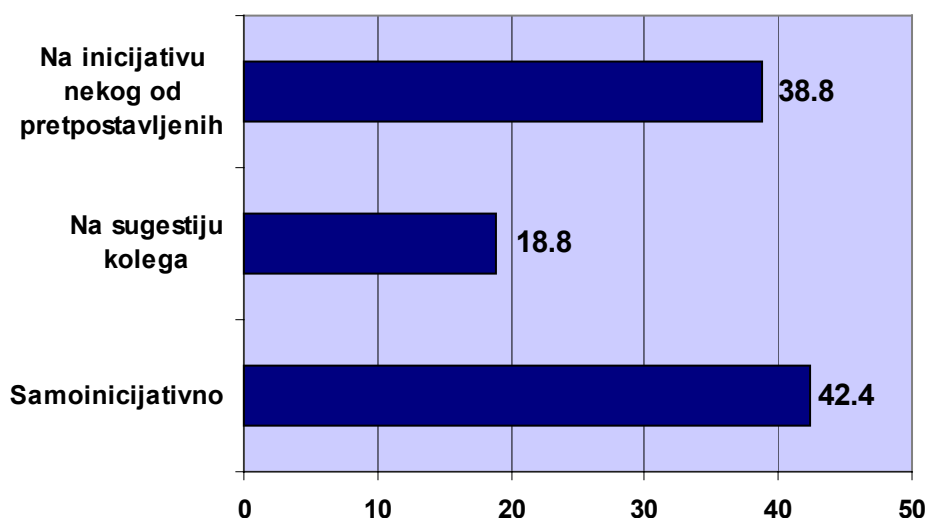
Od onih koji su poslije obuke prešli u drugi medij, 18.8 odsto je našlo posao u mediju koji pripada drugoj grupi, dok je 9.4 odsto promijenilo poslodavca unutar iste medijske grupe.

Žene su, prema istraživanju, pokazale veću pokretljivost od muškaraca unutar iste grupe medija (13.0 – 5.1 odsto) dok je kod anketiranih muškaraca izraženije »premještanje« (20.5 – 17.4 odsto) u medije iz druge grupe.

Veća je pokretljivost anketiranih polaznika stručne obuke unutar grupe elektronskih nego unutar grupe štampanih medij: 12.5 odsto ispitanika iz elektronskim medija i 8.0 odsto iz štampe je navelo da sada radi u drugom mediju iz iste grupe.

Motivacija i razumijevanje

Većina onih koji su bili uključeni u neki od oblika stručnog usavršavanja u organizaciji ili posredstvom IMCG prijavila se za obuku **samoinicijativno** ili na sugestiju nekog od kolega. Pogledajte grafikon koji slijedi:

Jednak procenat (41.3 odsto) anketiranih žena se za stručno usavršavanje prijavilo samoinicijativno i na sugestiju nekog od pretpostavljenih. Kod muškaraca je 7.7 odsto više onih koji su se za stručnu obuku prijavljivali na svoju ruku (samoinicijativno) nego onih koji su se prijavljivali na preporuku nekog od šefova (43.6 – 35.9 odsto).

Istraživanje je pokazalo da su na odluke muškaraca da se prijave za stručno usavršavanje više uticaja imale njihove kolege nego što je to u slučaju anketiranih žena: 20.5 odsto muškaraca i 17.4 odsto žena je navelo da ih je na stručno usavršavanje podstakao neko od kolega.

Nešto iznad dvije trećine obučavanih (67.1 odsto) je kazalo da su od **pretpostavljenih** imali razumijevanje i podršku za ono što su poduzimali na polju profesionalnog usavršavanja. Svega 4.7 odsto anketiranih polaznika obuke je navelo da nijesu imali razumijevanja i podršku šefova.

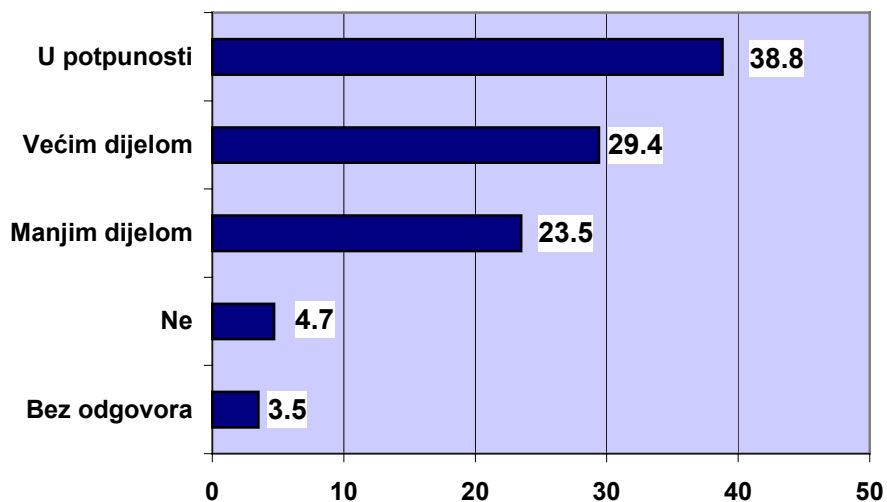
Pretpostavljeni su imali veće razumijavanje i podršku za stručno usavršavanje žena nego muškaraca. Od ukupnog broja anketiranih žena, 71.7 odsto je reklo da su podržane od šefova. Takvo iskustvo imalo je 61.5 odsto muškaraca.

Približno jednak postotak ispitanika iz elektronskih medija (66.7 odsto) i iz štampe (68.0 odsto) su za stručno usavršavanje imali razumijevanje i podršku pretpostavljenih.

Od onih koji su na stručno usavršavanje otišli po želji pretpostavljenih, samo je 1.2 odsto reklo da su obuku doživjeli kao nepotrebnu radnu obavezu.

Uvažavanje pretpostavljenih

Pretpostavljeni su, uglavnom, bili spremni da uvažavaju novostečeno znanje i vještine. Procentualni prikaz različitih varijeteta odgovora na pitanje: *Da li su vaši pretpostavljeni bili spremni da uvažavaju znanje i vještine koje ste stekli tokom stručne obuke?* možete da vidite na grafikonu koji slijedi:

Više od polovine (52.2 odsto) anketiranih žena je kazalo da su njihovi pretpostavljeni bili spremni da »u potpunosti« uvažavaju znanje i vještine stečene tokom obuke. Kod muškaraca koji su prošli stručnu obuku to je znatno manje izraženo: 23.1 odsto muškaraca je navelo da su njihovi šefovi bili »u potpunosti« spremni da uvažavaju znanje i vještine koje su stekli tokom stručnog usavršavanja.

Kod ispitanika koji su se stručno usavršavali na sugestiju pretpostavljenih veći je postotak (45.5 odsto) onih koji su kazali da su njihovi šefovi bili spremni da »u potpunosti« uvažavaju njihova nova znanja i vještine nego kod onih koji su se stručno usavršavali samoinicijativno (38.9 odsto) ili na nagovor kolega (25.0 odsto).

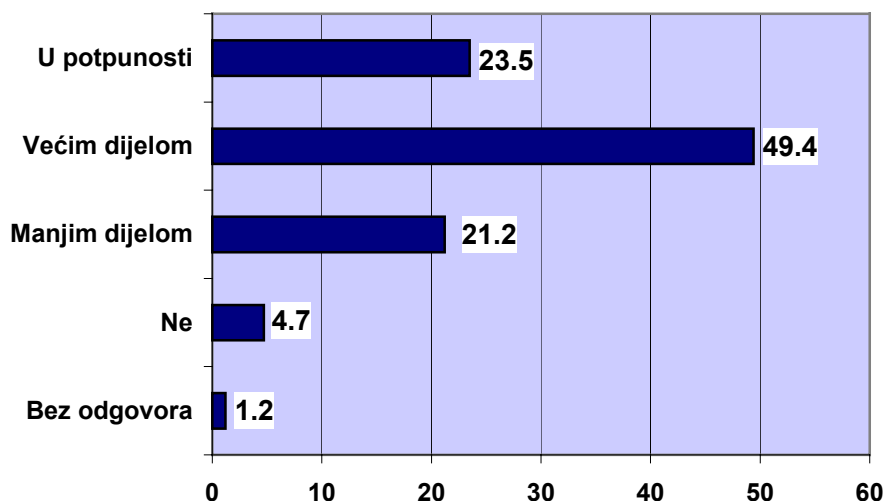
Pretpostavljeni u **elektronskim medijima** su pokazali veći stepen spremnosti od pretpostavljenih u **štampi** da uvažavaju znanje i umijeće stečeno tokom stručne obuke.

Od anketiranih koji rade u elektronskim medijima, 39.6 odsto je kazalo da su njihovi pretpostavljeni »u potpunosti« bili spremni da uvažavaju novostečeno znanje i umijeće, 27.1 odsto da su bili spremni »većim dijelom« i 22.9 odsto da su na to bili spremni manjim dijelom.

Da su pretpostavljeni bili »u potpunosti« spremni da uvažavaju novostečeno profesionalno znanje i umijeće navelo je 28.0 odsto anketiranih koji rade u štampanim medijima, njih 36.0 odsto je kazalo da su pretpostavljeni »većim dijelom« bili spremni na to, a 32.0 odsto da su nadređeni samo »manjim dijelom« bili spremni da uvažavaju novo znanje i vještine anketiranih.

Profesionalno samopouzdanje

Istraživanje je pokazalo da je stručno usavršavanje veoma značajno uticalo na podizanje nivoa profesionalnog samopouzdanja kod treniranih. Na grafikonu koji sledi su, u procentima, predstavljeni varijeteti odgovora na pitanje: *Da li je, nakon obuke, porasla vaša profesionalna samouvjerenost?*

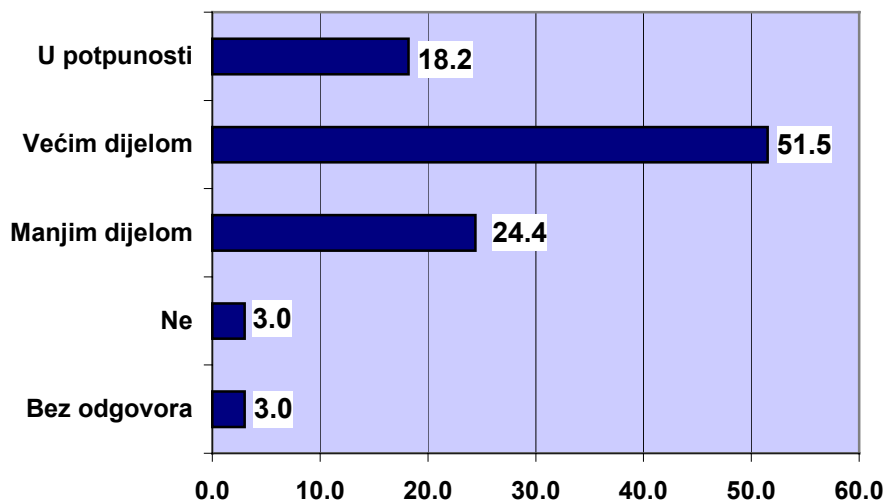

Nakon stručnog usavršavanja, **rast profesionalnog samopouzdanja** je izraženiji kod žena nego kod muškaraca. Profesionalna samouvjerenost je »u potpunosti« porasla kod 34.8 odsto žena i kod 10.3 odsto muškaraca; »većim dijelom« je porasla kod 52.2 odsto žena i kod 46.2 odsto muškaraca, a »manjim dijelom« je profesionalno samopouzdanje poraslo kod 35.9 odsto muškaraca i kod 8.7 odsto žena.

Procentualno je rast profesionalnog samopouzdanja najizraženiji u grupi ispitanika koji su se samoinicijativno odlučili na stručno usavršavanje.

Kod 27.8 odsto onih koji su se stručno usavršavali na vlastitu inicijativu, profesionalno samouvjerenje je poraslo »u potpunosti«, »većim dijelom« kod 50.0 odsto, »manjim dijelom« kod 13.9 odsto.

Kako je rasla profesionalno samopouzdanje u grupi anketiranih koja se stručno usavršavala na sugestiju nekog od pretpostavljenih, prikazano je u tabeli koja slijedi:

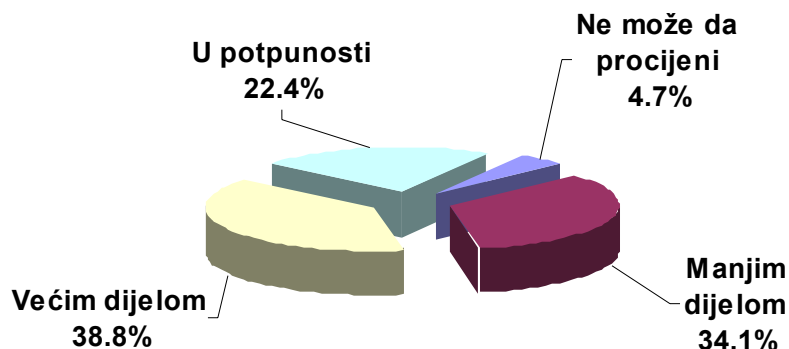

»U potpunosti« je profesionalno samouvjerenje poraslo kod 25.0 odsto onih koji su se stručno usavršavali na sugestiju kolega. U ovoj grupi je »većim dijelom« samopouzdanje poraslo kod 43.8 odsto a »manjim dijelom« kod 31.3 odsto.

Nakon stručnog usavršavanja profesionalno samopouzdanje je izraženije kod anketiranih koji rade u štampi nego kod onih koji su zaposleni u elektronskim medijima. Na pitanje: *Da li je, nakon obuke, porasla vaša profesionalna samouvjerenost?*, 40.0 odsto anketiranih iz štampanih medija je odgovorilo da jeste »u potpunosti«, 36.0 da jeste »većim dijelom« i 24.0 odsto da jeste »manjim dijelom«. Odgovori anketiranih koji rade u elektronskim medijima bili su sljedeći: 16.7 odsto je navelo da im je samopouzdanje »u potpunosti« poraslo, 56.3 odsto da im je poraslo »većim dijelom«, a 16.7 odsto da im je profesionalna samouvjerenost porasla »manjim dijelom«.

Primjena novostečenog znanja i umijeća

Što se tiče primjene naučenog, manje od četvrtine anketiranih polaznika stručne obuke je navelo da »u potpunosti« primjenjuje u svakodnevnom poslu novostečena znanja i vještine. Na narednom grafikonu se može vidjeti kakae su odgovore dali anketirani na pitanje: *Da li ste, nakon obuke, mogli u svakodnevnom poslu da primjenjujete novostečena znanja i vještine?*

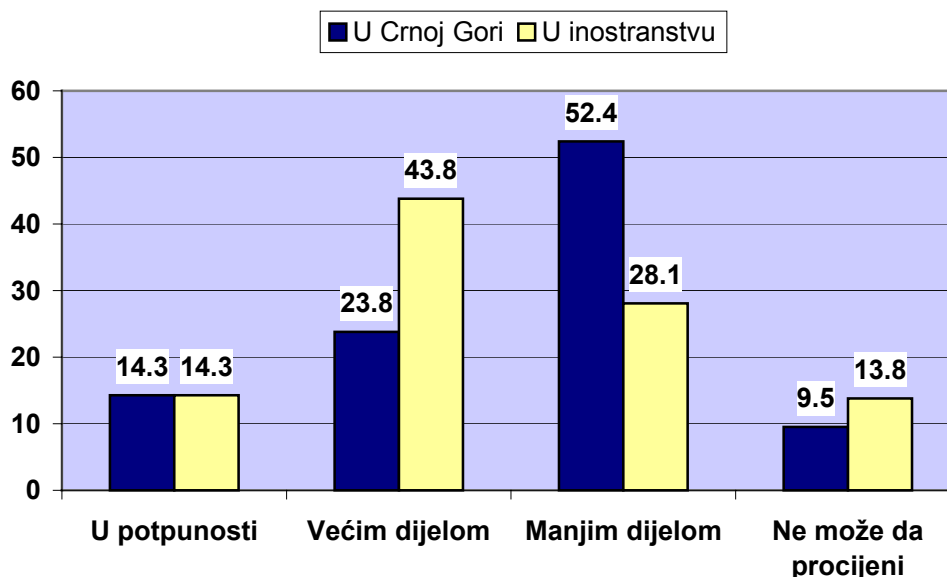

Među anketiranimima koji su naveli da su mogli da u svakodnevnom poslu primijene znanje i vještine kojima su ovladali tokom stručne obuke znatno je više žena nego muškaraca.

Novo znanje i vještine »u potpunosti« je moglo u svakodnevnom poslu da primjenjuje 32.6 odsto žena i 10.3 odsto muškaraca, »većim dijelom« je to činilo 45.7 odsto žena i 30.8 odsto muškaraca, a »manjim dijelom« 56.4 odsto muškaraca i 15.2 odsto žena.

Kod anketiranih koji su se samoinicijativno profesionalno usavršavali veći je postotak onih koji »u potpunosti« ili »većim dijelom« primjenjuju novostečena znanja i vještine od onih u grupi koja se stručno usavršavala na preporuku nekog od pretpostavljenih. Odnos je 69.5 prema 63.7 odsto. Stepem primjenljivosti novousvojenog znanja i vještina kod anketiranih koji su se na obuku odlučili na nagovor kolega je značajno manji – 37.5 odsto je reklo da »u potpunosti« ili »većim dijelom« primjenjuju novostečena znanja i vještine.

Istraživanje je pokazalo da je stepen primjenljivosti novostečenog znanja i vještina različit u grupi ispitanika koji su se profesionalno usavršavali u Crnoj Gori i grupe koja je stručnu obuku pohađala u inostranstvu. To je prikazano na sljedećem grafikonu:

Da tokom obuke stečeno znanje i vještine »u potpunosti« primjenjuju, navelo je 16.0 odsto ispitanika koji rade u štampi i 22.9 odsto onih koji rade u elektronskim medijima. »Većim dijelom« primjenjuje novostečeno znanje i umijeće 48.0 radno angažovanih u štampanim i 37.5 odsto u elektronskim medijima, a »manjim dijelom« 32.0 odsto ispitanika iz štampe i 35.4 odsto anketiranih iz elektronskih medija.

Među anketiranimima koji novostečeno znanje i umijeće nijesu uopšte ili su, pak, mogli samo djelimično da primijene, najbrojniji su oni koji su kao razlog za to naveli tehnološku zaostalost medija u kome rade ili su radili.

Od ukupnog broja ispitanika, 18.8 odsto je označilo tehnološku zaostalost kao razlog za neprimjenjivanje novog stručnog znanja i vještina, 8.2 odsto je kazalo da je problem bio u konzervativizmu pretpostavljenih, a 3.5 odsto je kao razlog istaklo nekompetentnost šefova. Samo 1.2 odsto od svih anketiranih je navelo nedostatak lične motivacije kao razlog neprimjenjivanja znanja i vještina stečenih tokom stručne obuke.

Razlozi koji su onemogućavali primjenu onoga što je naučeno tokom treninga jednako su rangirani kod ispitanika muškog i ženskog pola. Tehnološku zaostalost medija je, kao glavnu prepreku primjeni novostečenog znanja i vještina, navelo 30.8 odsto anketiranih muškaraca i 8.7 odsto anketiranih žena. Slijede: konzervativizam pretpostavljenih, za šta se opredijelilo 10.3 odsto muškaraca i 6.5 odsto žena, i nekompetentnost pretpostavljenih, što je navelo 4.3 odsto žena i 2.6 odsto muškaraca.

Procenat onih koji razlog za neprimjenjivanje novousvojenog stručnog znanja i vještina vide u konzervativizmu pretpostavljenih veći je u grupi anketiranih koja se profesionalno usavršavala u inostranstvu nego kod onih koji su neki od oblika stručne obuke pohađali u Crnoj Gori.

Među polaznicima stručne obuke u inostranstvu 23.8 odsto je navelo konzervativizam pretpostavljenih kao razlog neprimjenjivanja novousvojenog znanja i vještina, takođe 23.8 je navelo neki od razloga koji nijesu bili sugerisani u anketi, 9.5 odsto je prepreku vidjelo u tehnološkoj zaostalosti medija u kome rade, a 4.8 odsto u nekompetentnosti pretpostavljenih.

Redosljed prepreka koje su evidentirali ispitanici koji su se profesionalno usavršavali u Crnoj Gori je sljedeći: **tehnološka zaostalost medija** (21.9 odsto), **konzervativizam pretpostavljenih** (3.1 odsto) i **nekompetentnost pretpostavljenih** (3.1 odsto). Neki od razloga koji nijesu bili sugerisani u anketi je navelo 7.8 odsto ispitanika, a 1.6 odsto anketiranih je kazalo da je **odstustvo lične motivacije** bio razlog neprimjenjivanja onoga što je naučeno tokom profesionalne obuke.

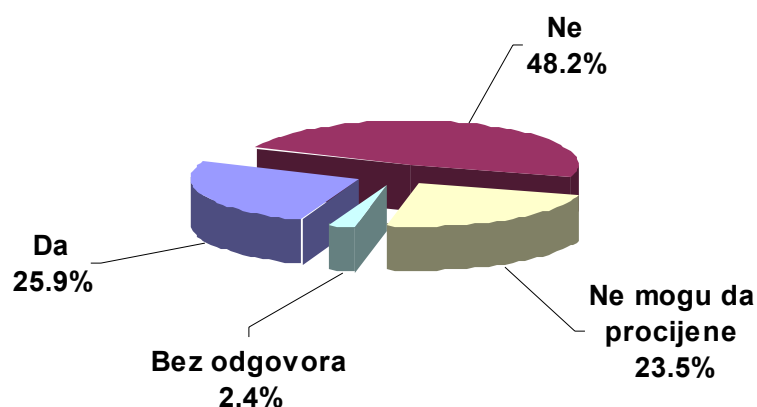
Konzervativizam pretpostavljenih je kao smetnju primjeni novih stručnih znanja i vještina naveo veći procenat polaznika obuke iz elektronskih medija nego onih iz štampe.

Od anketiranih iz elektronskih medija koji su rekli da su naučeno tokom obuke mogli da primijene samo manjim dijelom ili uopšte nijesu mogli da primijene, 12.5 odsto njih je kao razlog za to navelo konzervativizam pretpostavljenih. Isti razlog je navelo samo 4.0 odsto ispitanika iz štampanih medija. Procenat onih u elektronskim medijima koji su kao smetnju primjeni novostečenog znanja i umijeća naveli tehnološku zaostalost je 20.8 odsto, a u štampi 24.0 odsto. Skoro je istovjetan procenat (štampa 4.0 i elektronski mediji 4.2 odsto) onih koji su naveli nekompetentnost šefova kao razlog za slabo ili nikakvo primjenjivanje novog profesionalnog znanja i vještina.

Među anketiranima nije bilo nikoga ko je rekao da ga je nemogućnost primjene novostečenih znanja i vještina destimulisala da nastavi da se stručno usavršava.

Napredovanje na poslu

Profesionalno usavršavanje u Crnoj Gori i inostranstvu nije bilo od naročite koristi za novinare i ostale medijske profesionalce, ako se ta korist izražava napretkom na poslu. Na sljedećem grafikonu se može vidjeti kako su anketirani odgovorili na pitanje: *Da li ste nakon stručne obuke napredovali na poslu?*

Napredovanje na poslu je izraženije kod žena nego kod muškaraca. Taj napredak je, poslije stručnog usavršavanja, registrovalo 30.4 odsto žena i 20.5 odsto muškaraca. U grupi anketiranih muškaraca 51.3 odsto je kazalo da nijesu napredovali na poslu ili da ne mogu da procijene da li im se tako nešto desilo. Anketiranih žena koje su kazale da nijesu napredovale na poslu nakon stručnog usavršavanja je 45.7 odsto, a 19.6 odsto nije moglo da procijeni.

Napredak na poslu praćen je većom zaradom kod 15.2 odsto anketiranih žena i kod 12.8 odsto anketiranih muškaraca.

Među ispitanicima koji su obuku pohađali u Crnoj Gori je veći procenat onih koji su napredovali na poslu nakon profesionalnog usavršavanja (26.6 odsto), nego što je to slučaj sa polaznicima obuke u inostranstvu (23.8 odsto). Procenat onih kod kojih je napredovanje na poslu bilo praćeno i **većom zaradom** veći je, međutim, kod anketiranih koji su se stručno usavršavali negdje u inostranstvu nego kod onih koji su nova znanja i vještine sticali u Crnoj Gori (19.0 – 12.5 odsto).

Postotak anketiranih iz štampe koji su naveli da su napredovali na poslu nakon stručnog usavršavanja je značajno veći od ispitanika koji rade u elektronskim medijima čije je stručno usavršavanje praćeno napretkom na poslu: 40.0 odsto ispitanika koji rade u štampi je reklo da su napredovali na poslu, dok je to isto navelo samo 20.8 odsto anketiranih koji rade u elektronskim medijima.

Napredovanje na poslu je bilo skopčano sa većom zaradom kod 24.0 odsto ispitanika koji rade u printanim medijima i samo kod 8.3 odsto njihovih kolega iz elektronskih medija.

Isplativost uloženog truda

Odgovori na posljednje pitanje iz ankete: »Kada izvagate argumente za i protiv, da li Vam se isplatilo stručno usavršavanje?«, prikazani su na sljedećem grafikonu:

Među anketiranim ženskog pola je 71.7 odsto a među ispitanicima muškog pola je 66.7 odsto onih koji su naveli da im se »u potpunosti« isplatilo stručno usavršavanje. Od anketiranih muškaraca je 28.2 odsto kazalo da im se stručna obuka isplatila »djelimično«, dok je isto procijenilo 26.1 odsto anketiranih žena.

Osjećaj isplativosti truda uloženog u profesionalno samousavršavanje najizraženiji je kod grupe koja je stručnu obuku pohađala samoinicijativno: 80.6 odsto je kazalo da im se stručno usavršavanje isplatilo »u potpunosti«. U grupi koja se stručno uzdizala na inicijativu nekoga od šefova, 66.7 odsto je navelo da im se »u potpunosti« isplatila stručna obuka, dok je u grupi onih koji su se stručno usavršavali na nagovor kolega 50.0 odsto kazalo da im se »u potpunosti« isplatio trud uložen u profesionalnu obuku.

Kada su odvagnuli sva ZA i sva PROTIV, 76.0 odsti anketiranih koji rade u štampanim medijima je odgovorilo da im se »u potpunosti« isplatilo stručno usavršavanje, dok je to isto navelo 68.8 odsto ispitanika koji rade u elektronskim medijima.